

**Analiza wdrażania funduszy UE w
Regionalnym Programie Operacyjnym 2014-2020 i dokumentach uszczegółwiających pod
kątem postulatów zawartych w stanowiskach POE
- woj. pomorskie**

Analiza zrealizowana w ramach projektu
„Fundusze europejskie dla zrównoważonego rozwoju w regionach”
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

SPIS TREŚCI

A. RPO A ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	3
Zrównoważony rozwój jako zasada przekrojowa w RPO i SzOOP.....	3
Ocena horyzontalnego wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju w SZOOP.....	4
B. STOPIEŃ UWZGLĘDNIENIA POSTULATÓW ZE STANOWISKA POZARZĄDOWYCH ORGANIZACJI EKOLOGICZNYCH.....	7
Postulaty horyzontalne	7
Energia odnawialna i efektywność energetyczna	8
Adaptacja do zmian klimatu	8
Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna	9
Transport	9
Gospodarka odpadami	10
C. OCENA SZCZEGÓŁOWEGO OPISU OSI PRIORYTETOWYCH	10
Energia odnawialna i efektywność energetyczna	10
Adaptacja do zmian klimatu	15
Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna	19
Transport	20
Gospodarka odpadami	21

Ważniejsze skróty:

RPO, RPO WP - Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego 2014-2020

SzOOP - Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych

POE - Pozarządowe Organizacje Ekologiczne

ZR - zrównoważony rozwój

Autorzy analizy:

Marta Wiśniewska - RPO a zasada zrównoważonego rozwoju, postulaty horyzontalne

Julia Krzyszkowska – Energia odnawialna i efektywność energetyczna

Marta Wiśniewska - Adaptacja do zmian klimatu

Krzysztof Smolnicki - Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna

Krzysztof Rytel - Transport

Paweł Głuszyński - Gospodarka odpadami

A. RPO A ZASADA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Zrównoważony rozwój jako zasada przekrojowa w RPO i SzOOP

RPO Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 definiuje zrównoważony rozwój jako „osiągnięcie trwałej poprawy poziomu życia mieszkańców”, co „wymaga rozwoju realizowanego przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej”. RPO WP, poprzez niewystarczające dostrzeganie związku pomiędzy jakością środowiska w województwie pomorskim, a jakością życia jego mieszkańców, ukierunkowana jest zdaniem POE raczej na trwały rozwój społeczno-gospodarczy niż na rozwój zrównoważony, którego to celem jest zachowanie dobrej jakości środowiska naturalnego dla przyszłych pokoleń.

Takie rozumienie na poziomie RPO WP zasady zrównoważonego rozwoju potwierdzają inne zapisy sekcji RPO WP poświęconej wdrażaniu zasad horyzontalnych. Można w niej przeczytać, iż realizacji zasady „w jej wymiarze społecznym, służyć będzie zobowiązanie IZ RPO WP do zapewnienia, że w przypadku, gdy pomoc z funduszy przyznawana jest dużemu przedsiębiorstwu, wkład finansowy z funduszy nie spowoduje znacznego ubytku miejsc pracy w istniejących lokalizacjach na terytorium Unii Europejskiej”. Do trwałości rozwoju społeczno-gospodarczego odnoszą się też według opinii POE deklaracje RPO WP dotyczące uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju w osiach priorytetowych (OP): OP 3 i 4 (Edukacja, Kształcenie zawodowe) – „w zakresie podnoszenia poziomu kompetencji i umiejętności na każdym etapie kształcenia”, OP 5 (Zatrudnienie) – „w zakresie działań ukierunkowanych na: aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy, godzenie życia zawodowego i prywatnego, kształcenie ustawiczne pracowników oraz wsparcie typu *outplacement* dla osób zagrożonych zwolnieniem oraz osób zwolnionych z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy”, OP 6 (Integracja) – „w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób dotkniętych i zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym”, OP 7 (Zdrowie) – „w zakresie zapewnienia dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych”.

Choć deklarowane w RPO WP dążenie do gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i bardziej przyjaznej środowisku jest jak najbardziej zasadne, to zdaniem POE realizacja tego priorytetu Strategii Europa 2020 mogłaby z powodzeniem mieć charakter horyzontalny tj. być odzwierciedlona we wszystkich osiach priorytetowych, przy wsparciu zarówno środków EFRR¹, jak i EFS². W regionalnym programie operacyjnym w niewystarczającym stopniu dostrzeżono również globalne wyzwania środowiskowe – zmiany klimatu i utratę różnorodności biologicznej.

Ochrona różnorodności biologicznej to zadanie objęte wsparciem OP 11 Środowisko, obok działań w zakresie odporności na klęski żywiołowe, adaptacji do zmian klimatu, efektywności wykorzystania zasobów (głównie recykling i ponowne wykorzystanie odpadów), budowy infrastruktury odbioru i oczyszczania ścieków. Efektywność energetyczna, OZE, redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza,

¹ Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

² Europejski Fundusz Społeczny

w tym pochodzącej z tzw. niskiej emisji to priorytety OP 10 Energia. Niskoemisyjny transport miejski i rozbudowa regionalnej infrastruktury transportu kolejowego to elementy równoważące tylko w pewnym stopniu OP 9 Mobilność. OP 1 Komercjalizacja wiedzy ma zgodnie z założeniami RPO WP realizować zasadę zrównoważonego rozwoju w zakresie innowacji oraz transferu wiedzy, z preferencją, a nie wyłącznie, dla przedsięwzięć przyczyniających się do oszczędności energii i surowców oraz ograniczania szkodliwych substancji dla środowiska. OP 2 Przedsiębiorstwa ma natomiast m.in. wdrażać nowe rozwiązania proekologiczne, zapobiegać powstawaniu i ograniczaniu emisji do środowiska, ograniczać wodochłonność, materiałochłonność, transportochłonność i energochłonność, poprawiać efektywność energetyczną, wdrażać systemy zarządzania środowiskowego oraz, w zakresie przygotowania terenów inwestycyjnych i tworzenia stref przemysłowych, preferować projekty niewpływające negatywnie na ład przestrzenny i jakość środowiska. OP 8 Konwersja według RPO WP uwzględnia zasadę zrównoważonego rozwoju „w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów w miastach oraz wykorzystania walorów regionalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego”. Niestety, pomimo powyższych założeń - stanowiących krok w kierunku zrównoważonego rozwoju województwa przy wykorzystaniu funduszy UE - odnotować należy, że dotyczą jedynie 6 z 12³ osi priorytetowych Programu (6 z 8 osi zaprogramowanych dla wydatkowania środków EFRR). W takiej sytuacji, horyzontalnego wdrażania zrównoważonego rozwoju przy wsparciu środków UE w perspektywie 2014-2020 nie zapewnią dodatkowe zapisy RPO WP mówiące o zachęcaniu beneficjentów „do stosowania zasad polityki zielonych zamówień publicznych” oraz uwzględnianiu „kwestii łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu” w przedsięwzięciach realizowanych w ramach Programu⁴.

Zidentyfikowane w RPO WP prośrodowiskowe rozwiązania i kierunki wsparcia są oczywiście swego rodzaju deklaracjami, do urzeczywistnienia w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych⁵. Kluczowe dla efektów środowiskowych wdrażania RPO WP, stopnia wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju, będą również kryteria wyboru projektów (stanowiące załącznik do SZOOP). Ocenę horyzontalnego wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju zaprogramowanego i zdefiniowanego w SZOOP przedstawiono poniżej.

Ocena horyzontalnego wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju w SZOOP

Analiza zapisów SZOOP w wersji z dnia 30 czerwca 2015 roku pokazuje, że w zakresie wdrażania środków EFRR tj. w osiach priorytetowych 1, 2, 8, 9, 10 i 11 dokument ten, w mniejszym lub większym stopniu odzwierciedla deklaracje RPO WP dotyczące zasady zrównoważonego rozwoju. Prośrodowiskowych zapisów, co jest konsekwencją RPO WP, próżno szukać w SZOOP dla 2 osi priorytetowych dla EFRR – 4 i 7 oraz osi priorytetowych dedykowanych EFS (3, 5 i 6), choć

³ licząc pomoc techniczną

⁴ w dalszej części niniejszego dokumentu szczegółowo oceniono przeniesienie tej deklaracji z RPO WP do SZOOP, w tym do kryteriów wyboru projektów

⁵ SZOOP może również wypełniać luki zidentyfikowane w RPO

niewątpliwie te osie mogą stwarzać taki potencjał (edukacja ekologiczna i prośrodowiskowa na wszystkich etapach nauczania, regionalne zielone specjalizacje, zielone miejsca pracy).

Na poziomie opisowym SZOOP horyzontalne wdrażanie zasady zrównoważonego w sposób oczywisty odbywa się w OP 10 Energia i OP 11 Środowisko. Oczekiwane efekty wsparcia OP 10 to: 1) Wzrost poziomu wykorzystania OZE, szczególnie w generacji rozproszonej (wzrost bezpieczeństwa). 2) Poprawa efektywności energetycznej, szczególnie w sektorze publicznym i mieszkaniowym. 3) Wzrost sprawności funkcjonowania komunalnej infrastruktury energetycznej. 4) Racjonalizacja zużycia energii przez mieszkańców oraz rozwój energetyki prosumenckiej. W oczekiwanych efektach wsparcia OP 11 wymienia się: 1) Poprawa jakości wód powierzchniowych i wody pitnej. 2) Wzrost efektywności systemów zagospodarowania odpadów komunalnych. 3) Wzmocnienie odporności regionu na powódzie i susze. 4) Zabezpieczenie zasobów i walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Także OP 9 Mobilność, ze względu na wsparcie działań dla niskoemisyjnego transportu miejskiego i transportu kolejowego ma co do kierunków wsparcia zrównoważony charakter. Oczekiwane efekty wsparcia w tej osi to m.in.: „1) Wzrost mobilności mieszkańców w skali regionalnej (transport kolejowy) i lokalnej (transport w miejskich obszarach funkcjonalnych) dzięki sprawnie funkcjonującej infrastrukturze liniowej i węzłowej transportu zbiorowego.; 2) Ograniczenie emisji generowanej przez transport, zwłaszcza w miejskich obszarach funkcjonalnych.; (...); 5) Redukcja negatywnego wpływu transportu na środowisko i poprawa bezpieczeństwa w transporcie”.

Szczegółowe, eksperckie oceny w obszarach: ochrony przyrody, transportu, gospodarki odpadami, efektywności energetycznej i OZE oraz adaptacji do zmian klimatu znajdują się w dalszych częściach niniejszego dokumentu.

Zapisy⁶ SZOOP dla OP 1 Komerccjalizacja wiedzy i OP 2 Przedsiębiorstwa wskazują, że zasada zrównoważonego rozwoju będzie wdrażana w nieadekwatnym do potencjału i deklaracji RPO WP stopniu. W działaniu 1.1 Ekspansja przez innowacje (OP 1) preferowane będą co prawda projekty m.in. z zakresu technologii przyczyniających się do oszczędności surowców i energii oraz ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska, nie zostało to jednak odzwierciedlone we wskaźnikach i typach projektów. Opis działania 1.2 Transfer wiedzy do gospodarki nie zawiera w ogóle zapisów znamionujących wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju, choć potencjał w tym zakresie jest oczywisty. Zapisy takie, w większości przypadków raczej szczątkowe, można znaleźć w wybranych (ale nie wszystkich) działaniach OP 2. Celem działania 2.1 Inwestycje podstawowe jest wspieranie mikro i małych przedsiębiorstw poprzez przedsięwzięcia rozwojowe m.in. inwestycje związane z wdrażaniem nowych rozwiązań, w tym rozwiązań ekoelektywnych. Działanie 2.2 Inwestycje profilowane podobnie odnosi się do modernizacji w wybranych aspektach, takich jak poprawa ekoelektywności. W opisie celów tego działania znaleźć można informację: „wspierane będą również inwestycje i rozwiązania organizacyjne (w tym wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego) służące redukcji wodo-, surowco-, materiało- transporto- i energochłonności procesów produkcyjnych, m.in. dzięki zastosowaniu ekoinnowacji i wykorzystaniu nowych źródeł energii.” W typach projektów wymieniono: „budowę, rozbudowę lub przebudowę instalacji i urządzeń sprzyjających oszczędności

⁶ dla tych osi priorytetowych w SZOOP z dnia 30 czerwca 2015 roku nie ma jeszcze kryteriów wyboru projektów

surowców i energii oraz ograniczaniu emisji szkodliwych substancji do środowiska”. W działaniu 2.5 Inwestorzy zewnętrzni preferowane będą natomiast: „projekty: (...) uwzględniające wymogi kształtowania ładu przestrzennego i niewpływające negatywnie na jakość przestrzeni oraz środowiska (w zakresie infrastruktury), zlokalizowane na terenach obecnie lub dawniej wykorzystywanych pod działalność gospodarczą, w tym zdegradowanych przestrzennie i ekologicznie.”⁷ POE postulują, by na etapie opracowania kryteriów wyboru projektów dla OP 1 i OP 2 uwzględnić zasadę zrównoważonego rozwoju i preferencję dla rozwiązań prośrodowiskowych, efektywnie korzystających z zasobów, dostosowanych do wyzwań związanych ze zmianami klimatu. Kryteria wspieracą powinny wszelkie przedsięwzięcia wpisujące się w koncepcję „zielonej gospodarki”, która będzie tworzyć miejsca pracy i powiększać dochód lokalnej społeczności. W ten sposób region ma szansę wykorzystać swój potencjał, m.in. w dziedzinie turystyki kwalifikowanej, rozproszonej energetyki opartej na źródłach odnawialnych oraz business & biodiversity”⁸.

OP 8 Konwersja zawiera działania, które mogą mieć potencjalne oddziaływanie pozytywne na zrównoważony rozwój i ochronę środowiska, jak i te niosące zagrożenia w tym zakresie. Niestety kryteria wyboru projektów nie eliminują tych zagrożeń. Przykładowo, w działaniu 8.3 Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe w celach znajdziemy zapisy: „Interwencją objęte zostaną przedsięwzięcia obejmujące ratowanie, przywracanie wartości i ochronę charakterystycznych zabytków lub ich zespołów wraz z otaczającym je kontekstem krajobrazowym, poprzez m.in. prace rehabilitacyjne i modernizacyjne służące nadaniu im nowych funkcji (usług turystyki lub kultury), przy możliwym jednoczesnym zachowaniu funkcji dotychczasowych, jak również wdrażanie nowych form zarządzania (tworzenie parków kulturowych).” W typach projektów wymieniono: „prace restauratorskie, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zabytkowych, ogólnodostępnych założeń parkowych oraz zabytków sztuki inżynierskiej, kompleksowych założeń przemysłowych i folwarcznych wraz z nadaniem im nowych ogólnodostępnych funkcji kulturowych i turystycznych”. Kryteria wyboru projektów nie nawiązują do zasady zrównoważonego rozwoju, nie zabezpieczają w dostatecznym stopniu przed negatywnymi oddziaływaniami. Zawierają jedynie : wśród kryteriów formalnych – zgodność z politykami horyzontalnymi UE, wykonalności - prawidłowość procedury OOŚ, a wśród kryteriów strategicznych – oddziaływanie projektu⁹. W celach działania 8.4. Wsparcie atrakcyjności walorów dziedzictwa przyrodniczego mowa jest o przedsięwzięciach służących „podniesieniu atrakcyjności walorów dziedzictwa naturalnego, o charakterze sieciowym, koordynowane przez samorząd województwa, będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji, polegające na rozwoju infrastruktury turystycznej, w tym infrastruktury żeglarskiej, szlaków rowerowych i kajakowych oraz tras turystycznych o charakterze regionalnym i ponadregionalnym” według SZOOP „przyczyniać się do uregulowania i ukierunkowania ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo oraz poprawy stanu

⁷” choć w celach działania można znaleźć zapisy potencjalnie negatywne: „finansowane będzie przygotowanie, w tym uzbrojenie, wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych oraz tworzenie stref przemysłowych

⁸ http://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

⁹ przy czym oceniana jest skala, w jakiej realizacja projektu oddziaływać będzie na zwiększenie atrakcyjności turystycznej

środowiska naturalnego na tych obszarach”. W ramach podniesienia atrakcyjności walorów dziedzictwa naturalnego zrealizowane zostaną przede wszystkim projekty składające się na trzy przedsięwzięcia strategiczne zidentyfikowane w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej pt.: „Kajakiem przez Pomorze – zagospodarowanie szlaków wodnych w województwie pomorskim dla rozwoju turystyki kajakowej”, „Rozwój ofert turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej i Zatoki Gdańskiej” oraz „Pomorskie trasy rowerowe o znaczeniu międzynarodowym”. Preferowane mają być projekty zlokalizowane na: 1) obszarach objętych ochroną w formie parków krajobrazowych wraz z ich otulinami, obszarach chronionego krajobrazu oraz obszarach NATURA 2000, 2) obszarach gmin Deltę Wisły, Doliny Dolnej Wisły oraz gmin nadmorskich”. Podobnie, jak dla działania 8.3, kryteria wyboru projektów nie nawiązują do zasady zrównoważonego rozwoju, nie zabezpieczają w dostatecznym stopniu przed negatywnymi oddziaływaniami. Zawierają jedynie: wśród kryteriów formalnych – zgodność z politykami horyzontalnymi UE, wykonalności - prawidłowość procedury OOS. Wśród kryteriów strategicznych (niepunktowanych) znalazły się: kompleksowość projektu (dobór działań w świetle zdefiniowanego problemu oraz ich wieloaspektowość i kompleksowość z punktu widzenia zdolności do jego skutecznego i trwałego rozwiązania, w szczególności w kontekście ochrony poszczególnych typów obiektów lub obszarów dziedzictwa przyrodniczego charakterystycznych dla województwa pomorskiego.), zaspokojenie potrzeb i oczekiwań turysty (zaspokojenie potrzeb i oczekiwań turysty w zależności od profilu podróży turystycznej w ramach projektu) oraz kryteriów fakultatywnych: lokalizacja (lokalizacja projektu na: obszarach objętych ochroną w formie parków krajobrazowych wraz z ich otulinami, obszarów chronionego krajobrazu oraz obszarów NATURA 2000, obszarach gmin Deltę Wisły, Doliny Dolnej Wisły oraz gmin nadmorskich).

B. STOPIEŃ UWZGLĘDNIENIA POSTULATÓW ZE STANOWISKA POZARZĄDOWYCH ORGANIZACJI EKOLOGICZNYCH

Analiza odnosi się do wersji RPO z dn. 3-go marca 2015 roku oraz SzOOP z dn. 30 czerwca 2015r.

Postulaty horyzontalne

Dla faktycznego zrównoważonego rozwoju regionu i promocji „zielonych” przedsięwzięć, POE rekomendowały w swym stanowisku z 2013 roku, aby:

- dostosować zestaw kryteriów do celów poszczególnych działań i stosownych wyzwań środowiskowych, uwzględniając kwestie łagodzenia skutków i adaptacji do zmian klimatu w przedsięwzięciach realizowanych z RPO WP (wymagane uwzględnienie na poziomie kryteriów wyborów projektów),
- zachęcać beneficjentów do stosowania zasad polityki zielonych zamówień publicznych przez IŻ RPO WP (wymagane uwzględnienie na poziomie kryteriów wyborów projektów).

Postulaty te są nadal aktualne. Zdaniem POE przy ocenie projektów należy wprowadzić we wszystkich osiach priorytetowych, we wszystkich działaniach, kryteria znacząco podnoszące ocenę projektów wykazujących realne korzyści ekologiczne oraz projektów jednoznacznie prośrodowiskowych, promować działania ukierunkowane bezpośrednio na ochronę bioróżnorodności, przeciwdziałanie

zmianom klimatu, działania towarzyszące edukacji ekologicznej, skierowane do otoczenia (społeczności lokalnych, odbiorców, klientów, itd.), przy projektach „biznesowych” promować działania odpowiedzialnego biznesu, w żadnym stopniu nie niszczących zastanego środowiska w miejscu realizacji przedsięwzięć.

W dalszej części dokumentu omówiono stopień spełnienia postulatów POE w zaakceptowanej przez Zarząd Województwa Pomorskiego i Komisję Europejską wersji RPO w wybranych obszarach tematycznych oraz szczegółowe uwagi do SZOOP w wersji z dnia 30 czerwca 2015 roku.

Energia odnawialna i efektywność energetyczna

Postulaty dotyczące energetyki odnawialnej i efektywności energetycznej, zgłaszane przez pozarządowe organizacje ekologiczne (POE)¹⁰ w procesie programowania środków unijnych, w większości zostały ujęte w ostatecznej wersji Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020 woj. pomorskiego. Wśród przyjętych propozycji znalazły się te dotyczące priorytetowego wsparcia małych, rozproszonych źródeł energii odnawialnej. Województwo planuje również dostosowanie inwestycji w OZE do oceny lokalnego potencjału i uwarunkowań przyrodniczych, premiując projekty zakładające zagospodarowanie odpadów do produkcji energii z biomasy, choć nie – jak postulowano – surowce naturalne pochodzące z zabiegów ochronnych. Zgodnie ze zgłaszanymi uwagami, szczególne wsparcie mają otrzymać najbardziej ambitne projekty modernizacji energetycznej budynków, jednak województwo przyjęło minimalną poprawę efektywności energetycznej na poziomie 25%, nie zaś proponowanych przez POE 30%. RPO wprowadza natomiast obowiązek instalacji indywidualnych liczników energii, co również jest w zgodzie z uwagami organizacji pozarządowych.

Adaptacja do zmian klimatu

RPO¹¹ zakłada, że rezultatem realizacji priorytetu inwestycyjnego 5b „Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami” i ustanowionego celu szczegółowego „wzmocniona odporność regionu na powódzie i susze” będzie zwiększenie możliwości retencyjnych zlewni, usprawnienie systemów odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych, wzmocnienie systemów reagowania oraz ratownictwa w sytuacji wystąpienia katastrof spowodowanych czynnikami naturalnymi, a także – co jest pozytywnym założeniem – podniesienie świadomości mieszkańców na temat zagrożenia powodzią (w ramach cross-financingu). RPO zakłada, że zwiększenie możliwości retencyjnych zlewni poprawi bezpieczeństwo powodziowe w skali lokalnej związane m.in. z zatrzymaniem nadmiernych ilości wody napływającej w przypadku wystąpienia intensywnych opadów deszczu, a także poprawi sytuację hydrologiczną w zlewni w okresach bezdeszczowych. Wsparcie RPO ma być ukierunkowane, w założeniach, na działania odzwierciedlające priorytety wskazane w Strategicznym planie adaptacji

¹⁰ http://ekoprojekty.pl/wp-content/uploads/2014/09/Stanowisko-POE_woj.-pomorskie.pdf

¹¹ dokument przyjęty uchwałą nr 196/20/15Z Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 3 marca 2015 r. w związku z decyzją Komisji Europejskiej nr C(2015) 908 z dnia 12 lutego 2015 r.

dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA2020) i Strategii adaptacji do zmian klimatu UE (choć ogólność opisu, co do ukierunkowania wsparcia każe szukać potwierdzenia w SZOOP). Co istotne, w RPO przewidziano budowę indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców.

RPO nie zawiera konkretnych informacji co do działań czy poddziałań, beneficjentów w zakresie adaptacji do zmian klimatu. Zawiera natomiast, nieodzwierciedloną w SZOOP, w tym kryteriach wyboru projektów, w części dotyczącej zasad horyzontalnych, deklarację, iż w przedsięwzięciach realizowanych w ramach RPO WP uwzględniana będzie kwestia łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Tym samym postulat POE, wyrażony w stanowisku przekazanym Urzędowi Marszałkowskiemu¹², dotyczący konieczności przyniesienia na poziom uszczegółowienia do RPO WP (SZOOP) został doprecyzowany w tej kwestii.

Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna

W RPO w ramach osi priorytetowej 11 Środowisko przewidziano, w ramach priorytetu inwestycyjnego 6d Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę, działania dotyczące ochrony przyrody i edukacji ekologicznej. Wersja RPO przyjęta przez Zarząd Województwa (wersja z 03.03.2015) i Komisję Europejską uwzględnia część uwag zgłaszanych przez POE wobec RPO. Dokonano modyfikacji wskaźników produktu i rezultatu. W projekcie RPO wskaźniki zarówno rezultatu, jak i produktu odnosiły się jedynie do powierzchni terenów zielonych w miastach, liczby ustanowionych planów ochrony parków krajobrazowych oraz długości utworzonych szlaków turystycznych. Żaden z nich nie odnosił się bezpośrednio do celów wymienionych w tytule priorytetu. Zdaniem POE oznaczało to ryzyko, iż mimo deklarowanej możliwości wsparcia projektów realnie przywracających różnorodność biologiczną, projekty, które nie będą realizować tego celu, ale będą przyczyniać się do realizacji wskaźników, będą faworyzowane w postępowaniach konkursowych. W rezultacie uwag POE zrezygnowano z części nieadekwatnych wskaźników oraz wprowadzono jako wskaźnik produktu powierzchnię siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony. POE zgłaszały też potrzebę szerszego rozumienia edukacji ekologicznej i nie zawężania jej do kwestii odpadowych. Uwaga ta została w znacznej mierze uwzględniona - poszerzono zapisy RPO umożliwiając realizowanie działań z zakresu edukacji ekologicznej zmierzających do zwiększania świadomości na rzecz zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu.

Transport

Odnosnie działań z zakresu transportu główne postulaty zawarte w stanowisku pozarządowych organizacji ekologicznych zostały spełnione. Przede wszystkim dotyczy to nadania priorytetu transportowi publicznemu, w tym kolejowemu i miejskiemu, w szczególności poprzez przyznanie

¹² http://ekoprojekty.pl/wp-content/uploads/2014/09/Stowisko-POE_woj.-pomorskie.pdf

równie wysokiej alokacji na transport kolejowy co na drogowy. Zabezpieczone zostały także znaczne środki na tabor i infrastrukturę miejskiej komunikacji publicznej, z priorytetem dla napędów elektrycznych i alternatywnych. Przewidziane jest rozwijanie transportu intermodalnego przez budowę parkingów przesiadkowych, uspokajanie ruchu i poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Nie określono wskaźników produktu dla infrastruktury rowerowej i pieszej (jak i dla innej infrastruktury liniowej działania 9.1). Nie zapisano obowiązku wykonywania w ramach projektów drogowych ciągłej infrastruktury pieszej i rowerowej (ale te elementy projektów są kwalifikowalne). Nie wprowadzono także zapisów o niepogarszaniu warunków dla ruchu pieszego oraz ochrony zwierząt. Przewidziano natomiast działania edukacyjno-informacyjne. Przewidziano infrastrukturę rowerową (ale tylko prowadzącą do węzłów przesiadkowych lub jako element węzłów przesiadkowych), parkingi rowerowe w węzłach. Nie przewidziano działań w zakresie transportu wspólnego (carpooling, carsharing). Nie ujęto także aspektu alei przydrożnych tak jak to było postulowane w stanowisku (ale zieleń jest możliwa do finansowania w ramach projektów).

Gospodarka odpadami

Większość głównych postulatów POE została uwzględniona w nowszej wersji RPO i SzOOP. Przede wszystkim ujęto działania z zakresu zapobiegania powstawaniu odpadów u źródeł i powtórnego wykorzystania produktów. Zwiększono nacisk na finansowanie infrastruktury wspomagającej selektywną zbiórkę i recykling odpadów komunalnych, w tym odpadów ulegających biodegradacji. Nadano preferencje projektom aktywizującym społeczność lokalną i kształtującym postawy proekologiczne. Zagwarantowano finansowanie działań informacyjnych i edukacyjnych.

Organizacje pozarządowe wymienione są na liście beneficjentów Programu.

C. OCENA SZCZEGÓŁOWEGO OPISU OSI PRIORYTETOWYCH

Energia odnawialna i efektywność energetyczna

Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych woj. pomorskiego przyjmuje analogiczną do Regionalnego Programu Operacyjnego strukturę, przewidując wsparcie dla inwestycji w rozwój zielonej energetyki w ramach Osi priorytetowej 10. Energia. Wyszczególnione w SzOOP działania dotyczą efektywności energetycznej budynków w ramach mechanizmu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (działanie 10.1) oraz efektywności budynków poza mechanizmem ZIT (działanie 10.2), wsparcia rozwoju odnawialnych źródeł energii (działanie 10.3) oraz redukcji emisji dwutlenku węgla i zanieczyszczeń do powietrza (działanie 10.4).

Pośród kierunków wsparcia wybranych przez Urząd Marszałkowski woj. pomorskiego zabrakło odrębnego działania skierowanego na poprawę efektywności energetycznej małych i średnich przedsiębiorstw. Mając na uwadze fakt, iż spadek energochłonności regionalnej gospodarki to jeden z

kluczowych celów, określonych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020¹³, wydaje się to straconą okazją do wsparcia środkami unijnymi przedsięwzięć z zakresu efektywnego wykorzystania energii w małych i średnich firmach w województwie. Jednocześnie, należy pozytywnie ocenić fakt, że inwestycje w niskoemisyjne systemy komunikacji miejskiej będą w woj. pomorskim realizowane w ramach 9. Osi Priorytetowej dotyczącej transportu.

Większość działań przewidzianych w Osi 10. w pomorskim SzOOP podzielonych zostało na poddziałania dotyczące wsparcia dotacyjnego od pozadotacyjnego. Dotyczy to działań 10.1, 10.2 oraz 10.3 – zgodnie z przyjętą przez województwo logiką, każde ze wskazanych działań dzieli się na dwa odrębne poddziałania z inną formą finansowania. W działaniu 10.3, z treści SzOOP trudno wywnioskować celowość i planowaną demarkację pomiędzy zastosowaniem grantów i instrumentów zwrotnych, którymi planuje się wspierać instalacje OZE. Dokument nie precyzuje, jakie ze wskazanych typów projektów wspólnych dla poddziałań będą wspierane w jakiej formule, ani kto i na jakiej podstawie będzie mógł się ubiegać o dofinansowanie w formie grantu bądź w formie mechanizmu zwrotnego.

W przypadku działań 10.1 i 10.2, za podziałem na odrębne formy wsparcia idzie również podział na sektory, w których realizowane będą interwencje – poddziałanie 10.1.1 (i odpowiednio 10.2.1) dotyczy pozadotacyjnego wsparcia modernizacji budynków sektora publicznego, natomiast w ramach poddziałania 10.2.1 (oraz 10.2.2) zastosowane zostaną zwrotne instrumenty finansowe w sektorze mieszkalnictwa wielorodzinnego. POE doceniają planowane przez województwo wdrożenie wsparcia pozadotacyjnego w obszarze modernizacji energetycznej, jednakże zastosowanie instrumentów finansowych nie powinno ograniczać się do budynków mieszkalnych. Dodatkowo, proponuje się rozważenie zmiany trybu finansowania interwencji w sektorze mieszkaniowym – obok planowanych zwrotnych instrumentów finansowych, wskazane byłoby umożliwienie skorzystania ze wsparcia dotacyjnego finalnym odbiorcom zagrożonym ubóstwem, również energetycznym, dla których brak środków na wkład własny oraz długi okres spłaty pożyczki często stanowią główną przeszkodę dla poprawy standardu energetycznego zajmowanego budynku.

Kwestia ubóstwa energetycznego pozostaje w SzOOP woj. pomorskiego problemem zaledwie zarysowanym. Regionalny Program Operacyjny w opisie działań z zakresu efektywności energetycznej wskazuje słusznie na potencjał projektów modernizacyjnych dla przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu. Analogiczna deklaracja znalazła się również w omówieniu działań 10.1, 10.2 i 10.4 w Szczegółowym Opisie Osi Priorytetowych. Mając na uwadze potencjał działań efektywnościowych dla poprawy sytuacji finansowej gospodarstw domowych, bardzo istotne wydaje się, aby preferencja dla projektów zwalczających zjawisko ubóstwa energetycznego znalazła swoje rozwinięcie w SzOOP, jak również rzeczywiste odbicie w kryteriach wyboru projektów. Oznacza to, że premiowane powinny być projekty dotyczące efektywności energetycznej w budynkach realizowane np. na obszarach strategicznej interwencji, na obszarach szczególnie zagrożonych występowaniem zjawiska ubóstwa

¹³ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, <http://strategia2020.pomorskie.eu/>

(ekonomicznego i energetycznego), projekty realizowane w sektorze budownictwa socjalnego i komunalnego, czy też na obszarach i w budynkach, w których znaczna część mieszkańców pobiera zasiłki socjalne, w tym zasiłek energetyczny. W obecnym brzmieniu, przyjęta w SzOOP definicja, zgodnie z którą ubogie energetycznie są gospodarstwa domowe, przeznaczające więcej niż 10% swojego dochodu na koszty energii, jest niewystarczająca, obejmie bowiem najprawdopodobniej przeważającą część mieszkańców województwa i nie przyczyni się do efektywnego skierowania wsparcia dla najbardziej zagrożonych ubóstwem energetycznym Pomorzan.

Należy pozytywnie ocenić wykaz możliwych do realizacji elementów wchodzących w zakres projektów poprawy efektywności energetycznej sektora budowlanego. Zgodnie ze zgłaszanymi postulatami, województwo rozszerzyło zapisy SzOOP o obowiązek instalacji systemów monitoringu i zarządzania energią w modernizowanych budynkach, w tym zakładanie indywidualnych liczników ciepła w mieszkaniach, o ile możliwość wprowadzenia takich rozwiązań wynika z audytu energetycznego. Jednocześnie, POE są zaniepokojone zapisem SzOOP, zgodnie z którym minimalna poprawa efektywności energetycznej w modernizowanym budynku, w przypadku preferowanych kompleksowych inwestycji, wynosić będzie średnio 30% na budynek. W opinii POE, zaproponowane w SzOOP ujęcie może prowadzić do sytuacji, w której niektóre budynki modernizowane w ramach kompleksowego projektu będą podlegały wyłącznie płytkiej modernizacji lub wręcz remontowi, a średnia poprawa efektywności energetycznej będzie osiągnięta lub kompensowana działaniami w innych budynkach, wchodzących w skład kompleksowego projektu. Zapis ten jest sprzeczny z logiką funduszy UE, które powinny wspierać wyłącznie najbardziej ambitne projekty, wymagające pomocy ze środków publicznych ze względu na osiągnięte wskaźniki wykraczające poza efektywność kosztową, oraz z zapisami RPO i SzOOP WP, które wprowadzają obowiązek osiągnięcia minimum 25% poprawy efektywności energetycznej. Wymóg ten powinien obowiązywać wszystkie budynki modernizowane przy pomocy środków unijnych, włącznie z tymi modernizowanymi w ramach kompleksowych projektów obejmujących więcej niż jeden budynek.

W działaniu 10.3, w ramach którego planuje się wsparcie rozwoju energetyki odnawialnej, wśród typów projektów opisanych w uszczegółowieniu znalazła się budowa nowych jednostek do produkcji energii z OZE (z wyłączeniem wiatru), infrastruktury do przesyłu i dystrybucji energii elektrycznej i ciepła oraz modernizacja sieci elektroenergetycznej. W dokumencie brakuje jednak postulowanej przez POE dedykowanej ścieżki dofinansowania mikroinstalacji OZE (do 40 kW mocy w produkcji energii elektrycznej i do 120 kW w produkcji w skojarzeniu, w myśl Ustawy o odnawialnych źródłach energii). Uwzględnienie w SzOOP osobnego typu projektu dotyczącego wsparcia mikroinstalacji byłoby nie tylko rozwinięciem wyrażonej w RPO województwa pomorskiego preferencji dla działań o charakterze prosumenckim i dla wspierania energetyki w systemie rozproszonym. Rozwój energetyki obywatelskiej przyniosłoby również bezpośrednie korzyści dla gospodarki i środowiska regionu, dzięki budowie niezależności energetycznej i tworzeniu zielonych miejsc pracy. Proponuje się zatem dodanie w treści SzOOP typu projektu dotyczącego mikroźródeł, bądź zaplanowanie odrębnego konkursu skierowanego do potencjalnych prosumentów, w ramach którego mikroinstalacje nie będą musiały konkurować z większymi i często bardziej opłacalnymi instalacjami OZE.

Mając na uwadze szczególne znaczenie, jakie województwo przykłada do wymogów ochrony środowiska w przygotowaniu inwestycji w energetykę odnawialną, jednym z elementów wymagających uzupełnienia odnośnie planowanych w działaniu 10.3 projektów jest wprowadzenie stosownych zapisów, w myśl których biomasa wykorzystywana na cele energetyczne będzie pochodziła ze zrównoważonych źródeł, a jej produkcja nie będzie powodowała dodatkowej presji na środowisko naturalne. Słuszne zapisy w SzOOP odnośnie preferowania instalacji OZE poddających zagospodarowaniu odpady organiczne do produkcji energii z biomasy powinny zatem zostać rozszerzone o istotną preferencję dla projektów wykorzystujących lokalnie pozyskiwane surowce. Lokalne pochodzenie biomasy zapewni nie tylko ograniczenie emisji gazów cieplarnianych ze względu na brak konieczności transportu surowców na duże odległości, będzie również wspierać lokalny rozwój i niezależność energetyczną.

Dodatkowym elementem, pominiętym w obecnej wersji SzOOP woj. pomorskiego, jest konieczność definitywnego wyłączenia możliwości dofinansowania instalacji spalających pełnowartościowe drewno lub zboże, jak również wszelkich instalacji do współspalania biomasy z węglem, oraz generacji w skojarzeniu opartej na węglu. Uwagi te odnoszą się zarówno do działania 10.3, jak również do pozostałych działań w ramach Osi 10, w tym w przypadku wymiany źródeł ciepła jako elementu modernizacji energetycznej budynku lub obiektu lub rozbudowy systemu lokalnych kotłowni, planowanego w ramach działania 10.4. W działaniach dotyczących efektywności energetycznej budynków, SzOOP woj. pomorskiego słusznie zauważa związek pomiędzy indywidualnymi systemami grzewczymi a zanieczyszczeniem powietrza, oraz wskazuje na zakaz dofinansowania pieców węglowych. Zapisy te należy obecnie rozszerzyć o instalacje do spalania wielopaliwowego, zastosować do działania 10.4 dotyczącego redukcji emisji oraz ująć ich odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów.

POE krytycznie oceniają przyjęte w SzOOP woj. pomorskiego wysokie minimalne limity wartości wspieranych projektów. Województwo planuje ograniczyć przyznawanie dofinansowania do tych przedsięwzięć, których łączna wartość przekraczać będzie 500 tys. złotych (w przypadku działań z zakresu efektywności energetycznej budynków publicznych), 300 tys. złotych (projekty odnawialnych źródeł energii) lub 750 tys. złotych w przypadku przedsięwzięć dotyczących lokalnych ciepłowni i wymiany źródeł ciepła w działaniu 10.4. Przyjęcie wysokich dolnych limitów wartości projektów będzie prowadziło do wyłączenia z możliwości otrzymania wsparcia mniejszych przedsięwzięć, np. tych realizowanych przez małe wspólnoty mieszkaniowe lub organizacje społeczne, może także zagrozić skutecznej absorpcji funduszy unijnych. Szczególnie w przypadku działania 10.3 dotyczącego odnawialnych źródeł energii, województwo powinno dążyć do budowy rozproszonego systemu energetycznego oraz realizacji przyjętych wskaźników poprzez wspieranie jak największej liczby małych, lokalnych instalacji OZE. Proponuje się zatem usunięcie bądź znaczne obniżenie kwot minimalnej wartości projektów, aby dofinansowanie na małoskalowe projekty energetyczne było dostępna dla wszystkich beneficjentów wskazanych w przyjętych w SzOOP szerokich katalogach.

Pozytywnie należy ocenić ujęcie w działaniach 10.1 i 10.2 możliwości stosowania finansowania krzyżowego, jednak aby osiągnąć pełen potencjał uzupełnienia inwestycji o elementy „miękkie”, konieczne jest podejście do cross-financingu, wychodzące poza działania „niezbędne do realizacji projektu”. Proponuje się w treści uszczegółowienia zawrzeć dodatkowo indykatywny katalog działań możliwych do realizacji z użyciem mechanizmu cross-financingu, np. szkolenia i podnoszenie kompetencji dla osób instalujących lub obsługujących zakupione urządzenia bądź instalacje, kampanie informacyjne i edukacyjne, w tym również skierowane do lokalnej ludności, etc. Służyć to będzie lepszemu poinformowaniu potencjalnych beneficjentów o istnieniu możliwości uzupełnienia inwestycji infrastrukturalnych o działania „miękkie”, finansowane z EFS. Dodatkowo, wobec braku podobnych rozwiązań przewidzianych w działaniach 10.3 i 10.4, należy umożliwić i promować zawarcie elementów informacyjnych lub edukacyjnych w projektach energetycznych finansowanych wyłącznie z EFRR.

Proponowane w załączniku do uszczegółowienia kryteria wyboru dotyczące projektów do realizacji w ramach Osi Priorytetowej 10. Energia, w opinii POE wymagają daleko idących zmian, prowadzących nie tylko do racjonalizacji wymogów oraz systemu oceny, ale również do oddania w kryteriach wyboru rzeczywistych limitów i preferencji wpisanych w treść Programu Operacyjnego. Na przykład, trudno o możliwość obiektywnej oceny „intensywności” wykorzystania odnawialnych źródeł energii w projektach poprawy efektywności energetycznej. Podczas gdy planuje się weryfikować stopień redukcji zapotrzebowania na energię w modernizowanych budynkach, wpisany do RPO i SzOOP wymóg minimalnej poprawy efektywności o 25% nie znalazł się wśród obligatoryjnych kryteriów selekcji. Podobnie, przy ocenie profilu projektu na tle Programu Operacyjnego, ocena w wysokości zero punktów, przyznawana za brak związku projektu z założeniami i celami strategicznymi RPO, w obecnym brzmieniu dokumentu nie stoi na przeszkodzie, aby projekt pomyślnie przeszedł całość oceny. Obok wskazanych, POE zidentyfikowały również szereg innych przykładów, gdzie kryteria wyboru wymagają modyfikacji, aby na ich podstawie województwo mogło dokonać wyboru projektów o najwyższej jakości, dzięki którym zrealizowany zostanie nadrzędny cel niskoemisyjnego rozwoju w regionie.

Woj. pomorskie należy do czołówki polskich regionów pod względem łącznej alokacji na zieloną energię, planuje bowiem przeznaczyć 23,5% całości dostępnych środków z EFRR na realizację Celu Tematycznego 4. dotyczącego wspierania gospodarki niskoemisyjnej, co plasuje je na czwartym miejscu w skali kraju. Należy zauważyć, że środki te w woj. pomorskim obejmują alokację na Oś Priorytetową 10. Energia oraz częściowo – w zakresie niskoemisyjnej komunikacji publicznej – na Oś 9. Transport. Według kategorii interwencji wskazanych w RPO, 315 mln euro, którymi województwo chce wspierać niskoemisyjny rozwój, zostanie przeznaczone w pierwszej kolejności na efektywność energetyczną budynków (138 mln euro), niskoemisyjny transport miejski (łącznie ok. 98 mln euro) oraz odnawialne źródła energii (38 mln euro).

Zastrzeżenie budzi podział alokacji na efektywność energetyczną budynków. Z analizy kategorii interwencji wynika, że woj. pomorskie planuje przeznaczyć na poprawę efektywności budynków

mieszkalnych niemal pięciokrotnie mniej, niż na modernizację budynków publicznych – 27,9 mln euro alokowane na inwestycje w sektorze mieszkalnictwa wielorodzinnego wobec 124,6 mln euro, dostępnych dla sektora publicznego. Województwo przyjęło taki podział alokacji pomimo tego, że to właśnie mieszkalnictwo odpowiada w Polsce za 3/4 zużycia energii w sektorze budowlanym, a wielorodzinne budynki komunalne i socjalne charakteryzują się najwyższą luką remontową. Modernizacja budynków mieszkalnych ma nie tylko znaczny potencjał oszczędności energii, przyczyni się również do ograniczenia ubóstwa energetycznego w województwie i poprawy jakości życia jego mieszkańców. Dlatego sugeruje się podniesienie alokacji na efektywność sektora mieszkaniowego względem całości środków przeznaczonych na modernizację energetyczną budynków.

Adaptacja do zmian klimatu

Działania związane z adaptacją do zmian klimatu umieszczono w OP 11 Środowisko i ujęto w działaniu 11.1 Ograniczanie zagrożeń naturalnych. W jego ramach wsparciem mają być objęte projekty o różnorodnym charakterze. Wymienia się 6 typów projektów: 1) budowa lub przebudowa urządzeń małej retencji (w tym zbiorników retencyjnych) oraz tworzenie innych form zwiększenia retencyjności; 2) budowa, rozbudowa i przebudowa systemów odbioru, odprowadzania i oczyszczania wód opadowych i roztopowych; 3) budowa, rozbudowa i przebudowa indywidualnych systemów zatrzymywania i zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania w ramach mini programów przygotowywanych przez gminy lub stowarzyszenia założone przez mieszkańców; 4) tworzenie i rozbudowa systemów monitoringu środowiska, w tym m.in. systemów informowania, ostrzegania i reagowania na zagrożenia; 5) zakup i modernizacja specjalistycznego wyposażenia jednostek ratownictwa; 6) zakup i instalacja systemów powiadamiania i alarmowania ludności oraz zintegrowanej łączności. SzOOP określa alokację ze środków UE na kwotę 32,6 mln EUR, łącznie, na działanie 1.1. Sposób prezentacji alokacji uniemożliwia stwierdzenie czy dla poszczególne typów projektów przewidziano wsparcie adekwatne do wyzwań stojących przed regionem w zakresie adaptacji do zmian klimatu, z uwzględnieniem niezbędnego podziału typów projektów, omówionego w dalszej części stanowiska. Aby SzOOP był zgodny ze Strategicznym planem adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA2020)¹⁴ alokacje powinny odzwierciedlać priorytety określone w tym dokumencie. SPA2020 wskazuje bowiem, iż „ważne jest, aby działania służące ochronie przeciwpowodziowej w pierwszej kolejności wykorzystywały najmniej inwazyjne dla środowiska rozwiązania, w szczególności nietechniczne metody ochrony przeciwpowodziowej”. Zarówno unijna „Strategia adaptacji do zmian klimatu”, jak i SPA2020 kładą nacisk na rozwiązania oparte o potencjał ekosystemów, z zakresu renaturyzacji cieków wodnych i zwiększania zdolności retencyjnych dolin rzecznych. POE rekomendują podział środków pomiędzy typy projektów, również ze względu na większą przejrzystość dokumentu dla beneficjentów.

W ramach OP 11 przewidziano środki w zakresie dostosowania do zmiany klimatu oraz ochrony przed zagrożeniami związanymi z klimatem, np. erozją, pożarami, powodzią, burzami, suszami, oraz

¹⁴ którego powstanie było elementem warunkowości ex-ante

zarządzanie ryzykiem w tym zakresie, w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności oraz systemy i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami (kod zakresu interwencji: 087) na poziomie 29,4 mln euro, co nie odpowiada alokacji finansowej na działanie 11.1. Środki przewidziane w zakresie zapobiegania zagrożeniom naturalnym niezwiązanym z klimatem (np. trzęsieniami ziemi) oraz wywołanym działalnością człowieka, np. awariami przemysłowymi, oraz zarządzania ryzykiem w tym zakresie, w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności oraz systemy i infrastruktura do celów zarządzania klęskami i katastrofami (kod zakresu interwencji: 088) to 2,9 mln euro. Obie te kategorie interwencji dają w sumie zaangażowanie środków europejskich na poziomie określonym w SzOOP, co przede wszystkim oznacza, że nie wszystkie typy projektów działania 11.1 są projektami adaptacyjnymi do zmian klimatu i/lub, że RPO WP i jego SzOOP traktują kategorie interwencji w sposób marginalizujący ich rolę w monitorowaniu wdrażania RPO – jako w zaawansowany sposób li tylko indykatywne.

Ze względu na zapisy przytoczonych wcześniej dokumentów strategicznych, konieczne wdrażanie ich priorytetów, odmienny charakter projektów z zakresu retencji naturalnej i sztucznej zdaniem POE należy rozdzielić typ 1) projektów na dwa, oddzielając utrzymanie i rozwijanie naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę od technicznych form małej retencji (sztuczne zbiorniki wodne, retencja korytowa w wyniku spiętrzenia itp.). Opisując zbiór możliwych projektów z zakresu naturalnej retencji należy wymienić, co będzie bardziej przejrzyste dla beneficjentów: renaturyzację terenów wodno-błotnych, koryt i dolin rzecznych, zwiększanie rozstawy wałów przeciwpowodziowych, poldery i zbiorniki suche, rozbiórkę obiektów hydrotechnicznych o nieistotnym znaczeniu dla zarządzania ryzykiem powodzi i suszy, w tym i tych, których technologiczna żywotność dobiegła końca, zagrażających bezpieczeństwu ekologicznemu lub społecznemu. Budowa i przebudowa urządzeń małej retencji powinna służyć wyłącznie wykorzystaniu ich pojemności podczas wezbrań a zmagazynowanej wody – w okresie suszy (wielofunkcyjność zbiorników retencyjnych upośledza takie ich funkcje¹⁵). Typ 2) projektów powinien uwzględniać magazynowanie wód opadowych na potrzeby wykorzystania ich w okresie suszy oraz tworzenie na terenach zurbanizowanych powierzchni przepuszczalnych, mogących absorbować wody opadowe w okresie deszczy nawalnych i długotrwałych opadów. Dodatkowo, POE postulują połączenie typów projektów 4) i 6), co pozwoli na realizację projektów kompleksowych (lub jednoznaczne wyjaśnienie różnic pomiędzy tymi typami).

Szeroki katalog beneficjentów działania 11.1 zawarty w SzOOP wydaje się pełny i należy ocenić go pozytywnie.

Lista wskaźników produktu powinna umożliwiać monitorowanie wdrażania SPA2020 na terenie województwa, także w zakresie wyartykułowanych w dokumencie preferencji, co do rozwiązań opartych na retencji naturalnej, wykorzystującej potencjał ekosystemów. Pojemność obiektów małej

¹⁵ wśród ostatecznych odbiorców wsparcia wymienia się turystów, co zdaniem POE nie może oznaczać ukierunkowania inwestycji na obiekty rekreacyjne

retencji nie jest w tym kontekście wskaźnikiem wystarczającym. Także drugi wskaźnik – długość sieci kanalizacji deszczowej – wobec zgłoszonej konieczności rozszerzenia typu 2) projektów uznać należy jako niewystarczający. POE postulują dodanie wskaźnika produktu odnoszącego się do objętości wód deszczowych retencionowanych na obszarach zurbanizowanych - pojemność obiektów zrealizowanych na terenach zurbanizowanych mogących magazynować wodę w okresie wezbrań i ich wykorzystanie w okresie suszy (tys. m³) oraz - powierzchnia nowoutworzonych na terenach zurbanizowanych powierzchni przepuszczalnych, mogących absorbować wody opadowe w okresie deszczy nawalnych i długotrwałych opadów (ha). Dodanie takich wskaźników pozwoli na ewaluację wdrażania działania pod kątem faktycznego ograniczania ryzyka wystąpienia powodzi i suszy na obszarach miejskich. Wskaźnik ten byłby przydatny również dla monitorowania wdrażania typu 3) projektów. Należy również dodać wskaźniki produktu adekwatne dla typów projektów: 4), 5) i 6).

W ramach działania 11.1 przewidziano stosowanie cross-financingu wyłącznie dla typów projektów 4)-6) w zakresie poszerzania wiedzy i świadomości mieszkańców zagrożonych powodzią w formie szkoleń i o maksymalnej wartości wydatków na poziomie 1% kosztów kwalifikowanych projektu. POE nie widzą powodu, dla którego z mechanizmu cross-financingu planowanego dla działania 11.1 miałyby być wyłączone niektóre typy projektów oraz dlaczego miałyby się on ograniczać do wsparcia szkoleń. POE postulują obowiązkowe działania edukacyjne (także kampanie) dla wszystkich typów projektów oraz przyjęcie wartości wydatków na nie na poziomie 1-5% kosztów kwalifikowanych. Od ich prowadzenia zależy bowiem w dużej mierze skuteczna adaptacja do zmian klimatu w regionie objętym wsparciem RPO.

Na ocenę projektów w trybie konkursowym, a taki przewidziano dla działania 11.1 w RPO WP, składają się: - ocena formalna, - ocena merytoryczna, w tym: ocena wykonalności, ocena strategiczna I stopnia. Kryteria strategiczne I stopnia zostały w SzOOP w wersji z 30 czerwca 2015 roku określone dla: projektów z zakresu zagospodarowania wód opadowych i roztopowych – typ 2) i 3); dotyczących reagowania i ratownictwa – typ 4), 5)¹⁶; z zakresu budowy lub przebudowy zbiorników retencyjnych oraz utrzymania i rozwijania naturalnych ekosystemów retencionujących wodę. Punkty przyznawane w ramach poszczególnych kryteriów nie są w większości powiązane z określonymi wskaźnikami, przedziałami wartości, uniemożliwiając ocenę powtarzalną i zobiektywizowaną, co jest wadą kryteriów RPO WP. Przykładowo, nieostra jest granica pomiędzy wpisywaniem się „w niedostatecznym stopniu”, „w umiarkowany sposób”, a wpisywaniem się „w istotny sposób” projektu w cele, rezultaty i ukierunkowanie osi priorytetowej / działania.

Dla projektów z zakresu zagospodarowania wód opadowych i roztopowych w kryterium C.2. Redukcja zanieczyszczeń w wodach opadowych i roztopowych należy uzależnić punktację od określonego w % stopienia redukcji zawiesiny ogólnej i stopnia redukcji węglowodorów ropopochodnych (podobnie jak to zrobiono w kryterium C.1. Retencionowanie wody – uzależniono punktację od pojemności retencyjnej). Należy dodać kryterium C.4. Tworzenie (odtworzenie)

¹⁶ najprawdopodobniej również i 6), ale tego jasno nie wyartykułowano

powierzchni przepuszczalnych. Zdaniem POE należy ocenić czy i w jakim stopniu projekt przewiduje utworzenie powierzchni przepuszczalnych (zielone dachy, tworzenie terenów zielonych itp.): nie lub mniej niż 2500 m² – 0 pkt, tak: w przedziale 2500-10000 m² – 1 pkt, tak: powyżej 10000 m² – 2 pkt. Tworzenie powierzchni przepuszczalnych, mogących absorbować wodę, jest ważnym elementem strategii adaptacyjnych do zmian klimatu na obszarach zamieszkałych.

Dla projektów dotyczących systemów reagowania i ratownictwa należy dodać kryteria grupy C, dotyczące specyficznego ukierunkowania projektów: uzależnione od: ilości osób objętych systemami reagowania i ratownictwa, stopnia zagrożenia określonego w mapach zagrożenia powodziowego i mapach ryzyka powodziowego, adekwatności do rozwiązań ujętych w Planach Zarządzania Ryzykiem Powodziowym.

Dla projektów z zakresu budowy lub przebudowy zbiorników retencyjnych oraz utrzymania i rozwijania naturalnych ekosystemów retencjonujących wodę należy opracować kryteria adekwatne do dwóch odmiennych typów projektów – związanych z retencją sztuczną i tych związanych z retencją naturalną, realizowaną przede wszystkim w oparciu o potencjał ekosystemów (zgodnie z postulowanym przez POE podziałem typu 1) projektów). Kryterium A.4. Oddziaływanie powinno odnosić się do liczby mieszkańców terenu, na którym realizacja projektu przyczyni się do poprawy zarządzania ryzykiem powodzi i suszy, a nie do powierzchni zlewni (ograniczanie ryzyka ma zgodnie z Dyrektywą Powodziową 2007/60/WE dotyczyć przede wszystkim terenów zamieszkałych). Należy również dodać kryteria grupy C, dotyczące specyficznego ukierunkowania projektów. POE proponują dodanie kryterium związanego z efektem realizacji projektu - uzyskaniem lub zwiększeniem pojemności powodziowej – możliwej do wykorzystania do magazynowania wody w okresie wezbrań (w przypadku zbiorników wodnych liczoną pomiędzy maksymalnym a minimalnym poziomem piętrzenia). Nie będzie to wykluczać wsparcia dla rozwiązań nietechnicznych, związanych z naturalną retencją. W ich przypadku należy operować pojemnością możliwą do wykorzystania w okresie wezbrań tj. pojemnością powodziową, a nie różnicą pomiędzy piętrzeniem maksymalnym a minimalnym. Zmiana wychodzić będzie naprzeciw ustaleniom strategicznych dokumentów dot. adaptacji do zmian klimatu. Proponuje się wprowadzenie następującego punktowania w obrębie kryterium odnoszącego się do objętości wody możliwej do zmagazynowania w okresie wezbrań: - poniżej 30 tys. m³ – 0 pkt, - 30 tys. m³–80 tys. m³ – 1 pkt, - 80 tys. m³ – 150 tys. m³ – 2 pkt, - 150 tys. m³ – 250 tys. m³ – 3 pkt, - 250 tys. m³ – 350 tys. m³ – 4 pkt, - powyżej 350 tys. m³ – 5 pkt. Zgodnie z podejściem proponowanym przez POE punkty przyznawane będą za pojemność powodziową o istotnym dla zarządzania ryzykiem znaczeniu.

Dla wszystkich osi priorytetowych, wszystkich działań i ewentualnych należy dodać nowe kryterium formalne dotyczące wszystkich przedsięwzięć infrastrukturalnych: Odporność na zmiany klimatu. Celem wprowadzenia kryterium formalnego jest sprawdzenie czy wytworzona w ramach projektu infrastruktura nie została zlokalizowana na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią, co zagrażać może trwałości projektu, efektywności wsparcia EFRR i zwiększać wielkość strat spowodowanych powodzią w przyszłości. W przypadku inwestycji liniowych przecinających obszary szczególnego

zagrożenia powodzią należy sprawdzić czy planowane do zastosowania techniczne (konstrukcyjne) powodują, że inwestycje są odporne na wezbrania wód powierzchniowych. Przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego obszary stanowią podstawę do planowania zagospodarowania przestrzennego. Kryteria formalne powinny weryfikować projekty planowane do realizacji na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, uwzględniając poziom zagrożenia. Pozwoli to zapewnić trwałość projektów, przyczyni się do efektywnego wsparcia EFRR i zmniejszy przyszłe straty spowodowane powodzią w regionie.

Ochrona przyrody / edukacja ekologiczna

Ochronę przyrody i edukację ekologiczną ujęto w SzOOP w ramach osi priorytetowej 11 Środowisko w działaniu 11.4. Ochrona różnorodności biologicznej, na które przewidziano 18 136 491 EUR.

Zapisy SzOOP są w wielu aspektach zgodne z postulatami POE. Jednak w dalszym ciągu dla realizacji celów deklarowanych w RPO konieczna jest ich poprawa. W ramach działania 11.4. Ochrona różnorodności biologicznej POE postulują wydzielenie poddziałania dotyczącego bezpośredniej ochrony zasobów przyrodniczych. Wydzielenie powinno dotyczyć kwot adekwatnych do alokacji przeznaczonej w ramach kategorii interwencji kod 085 "Ochrona i zwiększanie różnorodności biologicznej, ochrona przyrody i zielona infrastruktura" i uwzględniać powyższe poddziałania w indykatywnym planie finansowym. Ochrona przyrody jest istotnym celem realizacji działania 11.4. Brak wydzielenia środków na ten cel może skutkować brakiem jego realizacji i niewystarczającą aktywnością IZ RPO oraz beneficjentów w tym zakresie.

W celach szczegółowych działania 11.4 "przewiduje się także dofinansowanie projektów polegających na opracowaniu planów ochrony dla parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody..." dodać "a także planów ochrony gatunków". POE postulują, aby w przypadku zagrożonych gatunków - typu pachnica dębowa, uwzględnić również możliwość dofinansowania ze środków RPO przygotowania i wdrażania takich planów.

W kolejnym zapisie dotyczącym celów działania w SzOOP pada stwierdzenie, że "umożliwiona będzie także realizacja projektów dotyczących ochrony i przywracania wartości ekologicznych środowiska miejskiego, przede wszystkim polegających na zwiększaniu powierzchni obszarów zieleni w miastach". Zdaniem POE należy w tym zapisie dodać sformułowanie "a także projektów związanych z odtwarzaniem, tworzeniem i przebudową zadrzewień przydrożnych w krajobrazach otwartych." Zachowanie zadrzewień przydrożnych jest szczególnie istotne z punktu widzenia ochrony różnorodności biologicznej oraz przyrodniczych walorów krajobrazu. Istotna jest w szczególności ich rola jako korytarzy ekologicznych zapewniających połączenia pomiędzy odizolowanymi ekosystemami.

W zakresie typów projektów POE postulują, aby sformułowanie dotyczące możliwości dofinansowania "tworzenia lub modernizacji terenów zielonych i parków publicznych w miastach ze szczególnym uwzględnieniem zwiększenia bioróżnorodności poprzez ochronę gatunków rodzimych

oraz eliminację gatunków inwazyjnych," poszerzyć o zapis "a także projektów związanych z odtwarzaniem, tworzeniem i przebudową zadrzewień przydrożnych w krajobrazach otwartych." Tereny zielone istotne są również poza miastami.

Transport

Transport jest wspierany w osi priorytetowej 9 Mobilność, działania: 9.1 Transport miejski, 9.2 Regionalna infrastruktura kolejowa i 9.3 Regionalna infrastruktura drogowa.

Typy projektów w działaniu 9.1 są w zakresie transportu miejskiego prawidłowo i wyczerpująco wyszczególnione, obejmując w zasadzie wszystkie potrzebne rodzaje działań, w tym pełen zakres infrastruktury liniowej, punktowej - węzłów przesiadkowych (w tym parkingi i dworce), drogowej w zakresie dojazdów do węzłów przesiadkowych i telematycznej (systemy sterownia, zarządzania ruchem, monitoringu, informacji pasażerskiej, pobierania opłat), a także tabor (zwłaszcza o napędzie alternatywnym - co należy uznać za pozytywne). Jest również możliwa realizacja infrastruktury rowerowej (w tym roweru miejskiego), o ile stanowi dojazd do węzłów przesiadkowych. Jedyną uwagą do takiego zakresu jest brak wymienienia wprost zajezdni i zapleczy taborowych.

W działaniu kolejowym 9.2 obok zakupu i modernizacji taboru zdefiniowano bardzo szeroki zakres możliwych do realizacji działań infrastrukturalnych, obejmujący budowę, przebudowę i rozbudowę szlaków i stacji kolejowych, w tym obiektów inżynieryjnych, przejazdów kolejowych, obiektów obsługi podróżnych wraz z otoczeniem, systemów sterowania ruchem, monitoringu, informacji pasażerskiej, pobierania opłat. I w tym działaniu brakuje jednak inwestycji w zaplecza taborowe. Drugim mankamentem jest ograniczenie możliwych projektów tylko do linii, na których zgodnie z Planem zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla województwa pomorskiego odbywają się wojewódzkie przewozy pasażerskie. Niepotrzebnie uniemożliwia to ewentualne inwestycje z RPO na takich liniach jak np. Kwidzyn – Prabuty, Kartusy – Lębork, na których możliwe byłoby wznowienie przewozów, czy też na wąskotorowej Żuławskiej Kolei Dojazdowej.

W działaniu drogowym 9.3 przewidziano finansowanie projektów dotyczących budowy, przebudowy i rozbudowy dróg znaczenia ponadlokalnego, w tym m.in. obwodnice, skrzyżowania, węzły, poszerzenia przekroju jezdni, ciągi ruchu uspokojonego przy przejściach przez małe miejscowości, wzmocnienia nawierzchni drogowej, wraz z wyposażeniem technicznym. Pozytywne jest, że do wyposażania technicznego zaliczono m.in. ekrany akustyczne, zieleń izolacyjną, chodniki, ścieżki rowerowe, ciągi pieszo-rowerowe, infrastrukturę ochrony środowiska np. przejścia dla zwierząt. Możliwe są także inwestycje z zakresu bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Beneficjentów określono prawidłowo, wpisując wszystkie instytucje, które mogłyby przygotować przewidziane projekty. Jedyna uwaga dotyczyłaby dopisania Inspekcji Transportu Drogowego w celu umożliwienia realizacji projektów obejmujących urządzenia i systemy do automatycznego nadzoru nad ruchem drogowym, w tym fotoradary.

Odnośnie wskaźników rezultatu bezpośredniego, które nie zostały określone, dla działania 9.1 należałoby wpisać wzrost udziału komunikacji miejskiej, rowerowej i pieszej w przewozach [% pasażerokilometrów], a dla działania 9.2 odpowiednio wzrost udziału komunikacji kolejowej. Tak sformułowane wskaźniki byłyby najbardziej adekwatne do celów obu działań. W działaniu 9.1 brakuje wskaźników produktu dla infrastruktury rowerowej.

Alokacja na transport kolejowy jest równa alokacji na drogi (po 128,6 mln euro). Do tego środki na komunikację miejską są niemal równie wysokie (100 mln euro). Jest to najbardziej korzystna z punktu widzenia zasad zrównoważonego rozwoju transportu proporcja spośród wszystkich 16 województw. Z alokacji kolejowej 102,9 mln przypada na infrastrukturę a 25,7 mln na tabor. Z alokacji kolejowej 10 mln przeznaczono na inteligentne systemy transportowe, a 2 mln na działania informacyjno-edukacyjne. Proporcje te nie budzą zastrzeżeń.

Gospodarka odpadami

RPO i SzOOP umieszczają wsparcie dla gospodarki odpadami w ramach Osi priorytetowej 11. Środowisko, jako priorytet inwestycyjny 6.a, działania 11.2.

Ze źródeł unijnych województwo pomorskie przeznacza na gospodarkę odpadami 22 972 888 EUR¹⁷. Aktualne dokumenty nie zawierają informacji o wysokości wkładu środków krajowych ze źródeł publicznych i prywatnych. Przewidziano stosowanie mechanizmu finansowania krzyżowego do maksymalnie 4% wartość wydatków kosztów kwalifikowanych wszystkich typów projektów, za wyjątkiem tych dotyczących stacji przetwarzających odpadów. Nie określono minimalnej i maksymalnej wartości projektu. Maksymalny poziom dofinansowania wydatków kwalifikowanych w przypadku projektów nie objętych pomocą publiczną może wynieść 85%. Projekty będą wybierane w trybie konkursowym.

Warunkiem wsparcia inwestycji jest ich uwzględnienie w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami (WPGO), którego aktualizacja zakończy się do końca 2016 r. Władze wojewódzkie odpowiedzialne za przygotowanie i realizację RPO oraz WPGO powinny zapewnić, że zapisy obu dokumentów strategicznych są spójne, spełniają zasady zrównoważonego rozwoju oraz uwzględniają uwagi zgłaszane przez pozarządowe organizacje ekologiczne.

Cel szczegółowy Programu został zdefiniowany w RPO i SzOOP jako „zwiększona efektywność systemów zagospodarowania odpadów komunalnych”. Rezultatem Programu powinno być zwiększenie do 60% w 2023 r. „udziału odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych wytworzonych”, w porównaniu do 28.2% osiągniętych w 2012r.

Doprecyzowania lub zmiany wymaga jeden ze wskaźników rezultatu bezpośredniego w SzOOP: „liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów” – może on dotyczyć wyłącznie punktów

¹⁷ 1.23% uzyskanego finansowania z EFRR i EFS.

selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK). Nie ma on zastosowania do pozostałych projektów, gdyż zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, samorzady mają obowiązek prowadzenie selektywnej zbiórki odpadów i objęcia jej system wszystkich mieszkańców.¹⁸ Wskaźnik ten poprawniej byłoby zastąpić: „liczba mieszkańców obsługiwana przez PSZOK”.

Mimo, iż cel Programu jest sformułowany ogólnikowo, to za pozytywne należy uznać typ i zakres proponowanych interwencji. Główny nacisk kładziony jest na rozwój infrastruktury selektywnego zbierania odpadów komunalnych i instalacje do przetwarzania selektywnie zbieranych bioodpadów. Przewiduje się udzielenie wsparcia dla budowy (niesprecyzowanej liczby) PSZOK, wyposażonych w segment napraw i ponownego wykorzystania oraz punkty zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych.

POE proponują rozszerzenie powyższej listy przedsięwzięć wspomagających redukcję odpadów u źródeł i ponownego użycia produktów o:

- tworzenie banków żywności, gromadzących i dystrybuujących żywność o krótkim czasie pozostającym do upływu terminu ich przydatności do spożycia;
- tworzenie punktów odbioru ubrań nadających się do wykorzystania, w celu dalszej ich dystrybucji dla osób potrzebujących;
- tworzenie punktów lub giełd odzyskanych i/lub niezużytych materiałów budowlanych i remontowych zdalnych do wykorzystania;
- instalowanie automatów kaucyjnych do przyjmowania opakowań (butelek);
- zobligowanie administracji samorządowej do ścisłego przestrzegania zasad zielonych kryteriów zakupów przy zamówieniach publicznych.¹⁹

Jako jedyne z województw, Pomorskie dostrzegło, że wydajność już istniejących zakładów mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów (MBP) zaspokaja z nadwyżką potrzeby województwa i nie ma konieczności budowy nowych.²⁰ Stąd zakłada się jedynie ich usprawnienie tak, aby zwiększyć ich efektywność oraz dostosować do nowych wymagań ustawowych.

Możliwe będzie także wsparcie dla projektów polegających na budowie lub rozbudowie instalacji do odzysku komunalnych osadów ściekowych. Dofinansowanie uzyskają projekty budowy stacji przeładunkowych odpadów.

W sumie Program przewiduje udzielenie dofinansowania dla 15 obiektów gospodarowania odpadami.

¹⁸ Art. 3.ust. 2, pkt 3, 5 i 6. Także: Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 2014-2020 - katalog definicji dla Celów Tematycznych finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności oraz dla pomocy technicznej.

¹⁹ <http://www.uzp.gov.pl/cmsws/page/?F;291>

²⁰ Wydajność istniejących MBP w 2013 r. była o ponad 30% wyższa niż ilość wytwarzanych odpadów komunalnych i opakowaniowych.

Pozytywnie należy ocenić zapis mówiący o preferowaniu projektów, które będą sprzyjać tworzeniu warunków dla wysokiej aktywności mieszkańców, w tym kształtowaniu i umacnianiu pożądanych postaw proekologicznych oraz uwzględnieniu działań informacyjnych i edukacyjnych w zakresie zapobiegania powstawianiu i selektywnej zbiórki odpadów, w ramach finansowania krzyżowego. Należałoby jednak sprecyzować, że działa edukacyjne muszą być integralną częścią wszystkich projektów finansowanych w ramach RPO.